

Sote-kustannukset

Sosiaalilääketieteen päivät 14.11.2022

Pekka Rissanen

Professori (Emer.), Tampereen yliopisto

(sote-) menot vs. (sote-)kustannukset

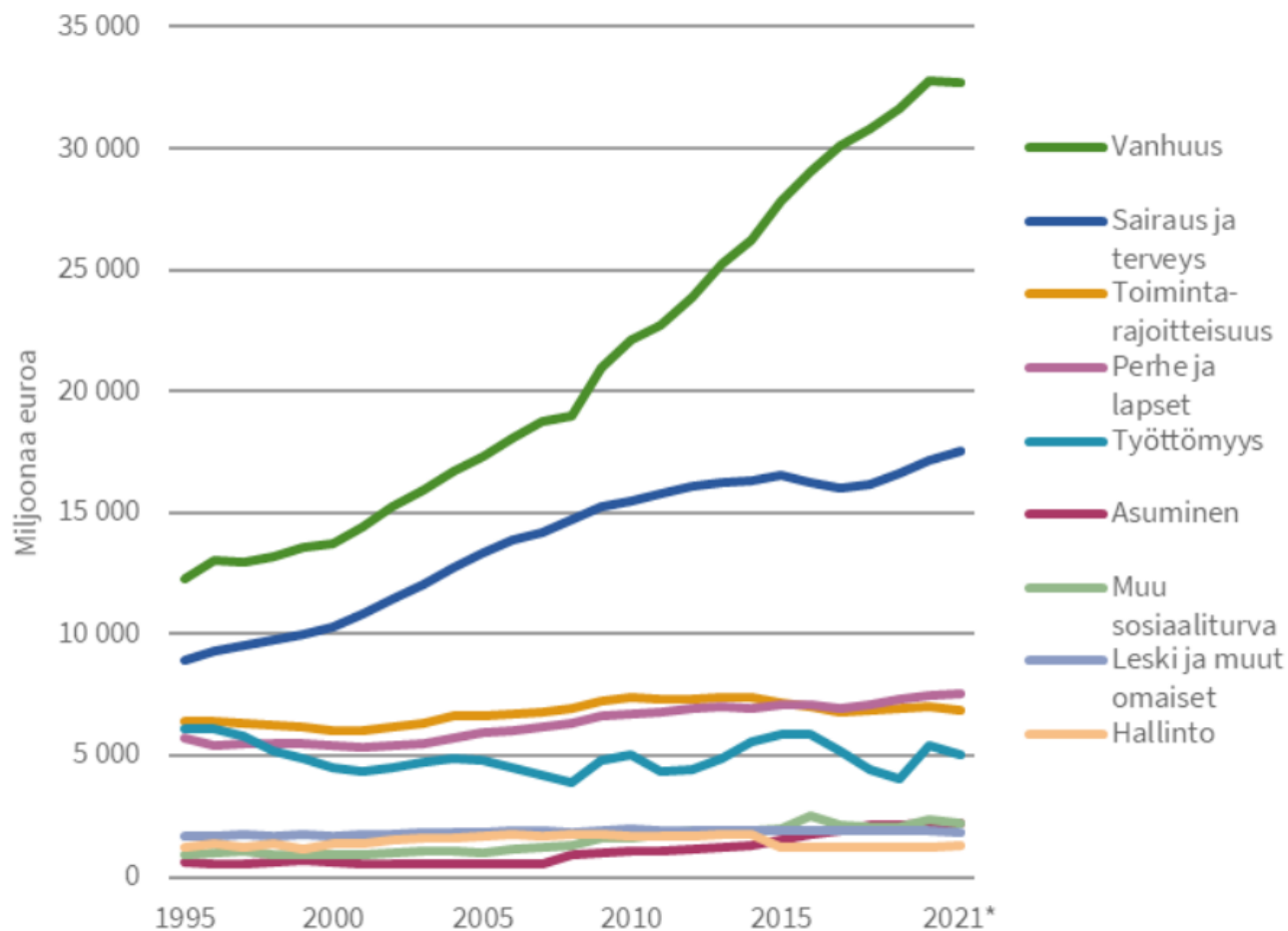
* Kustannukset kuvaavat voimavarojen käyttöä - kun voimavaroja käytetään, ne ovat poissa muista vaihtoehtoisista käytöistä

→ VAIHTOEHTOISKUSTANNUS

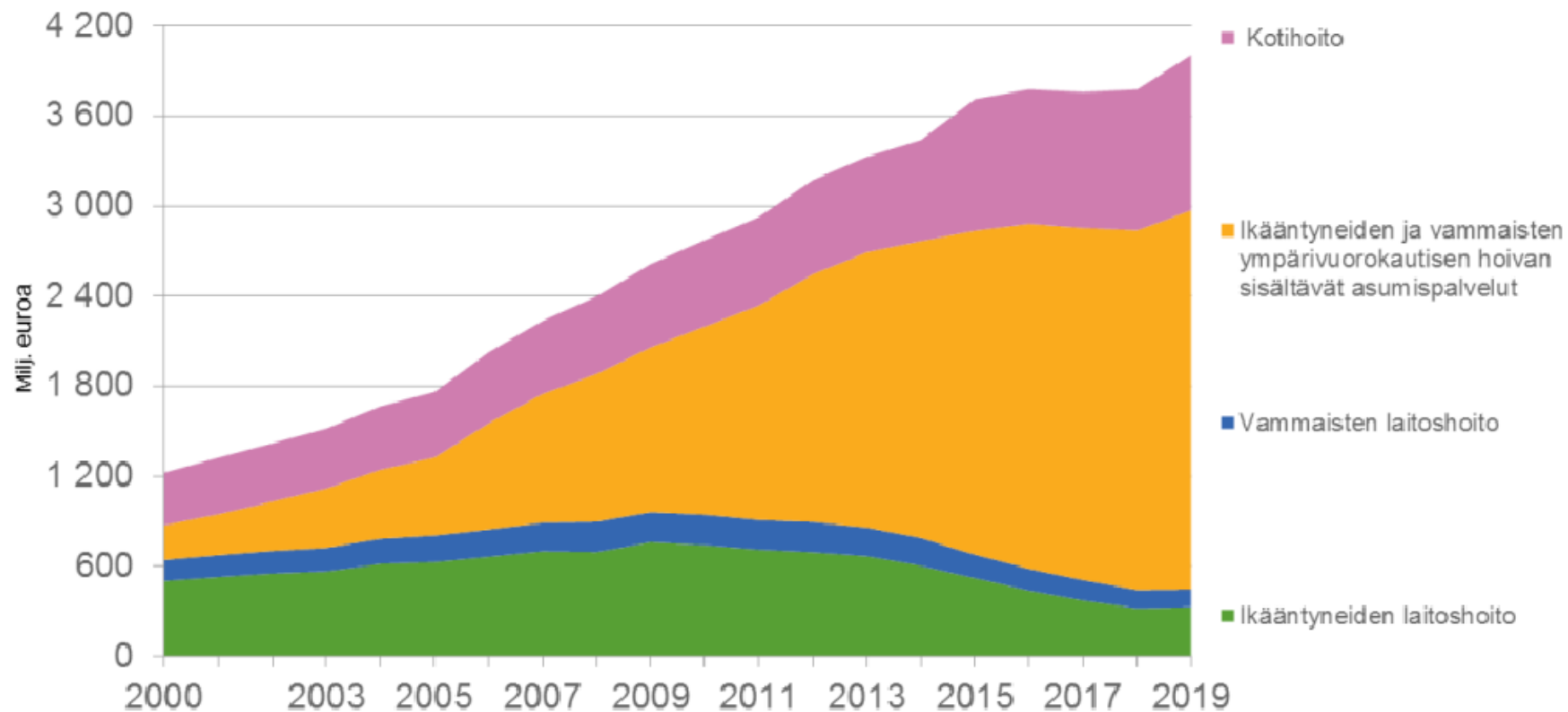
* Menot on kirjanpidollinen, rahan käyttöä ja kohdentamista kuvaava käsite, joka ei aina sisällä voimavarojen käyttöä

Joten: Kaikki menot eivät ole kustannuksia, toisaalta kaikista kustannuksista ei synny menoja

Sosiaaliturvan menot pääryhmittäin vuosina 1995–2021* vuoden 2021 hinnoin

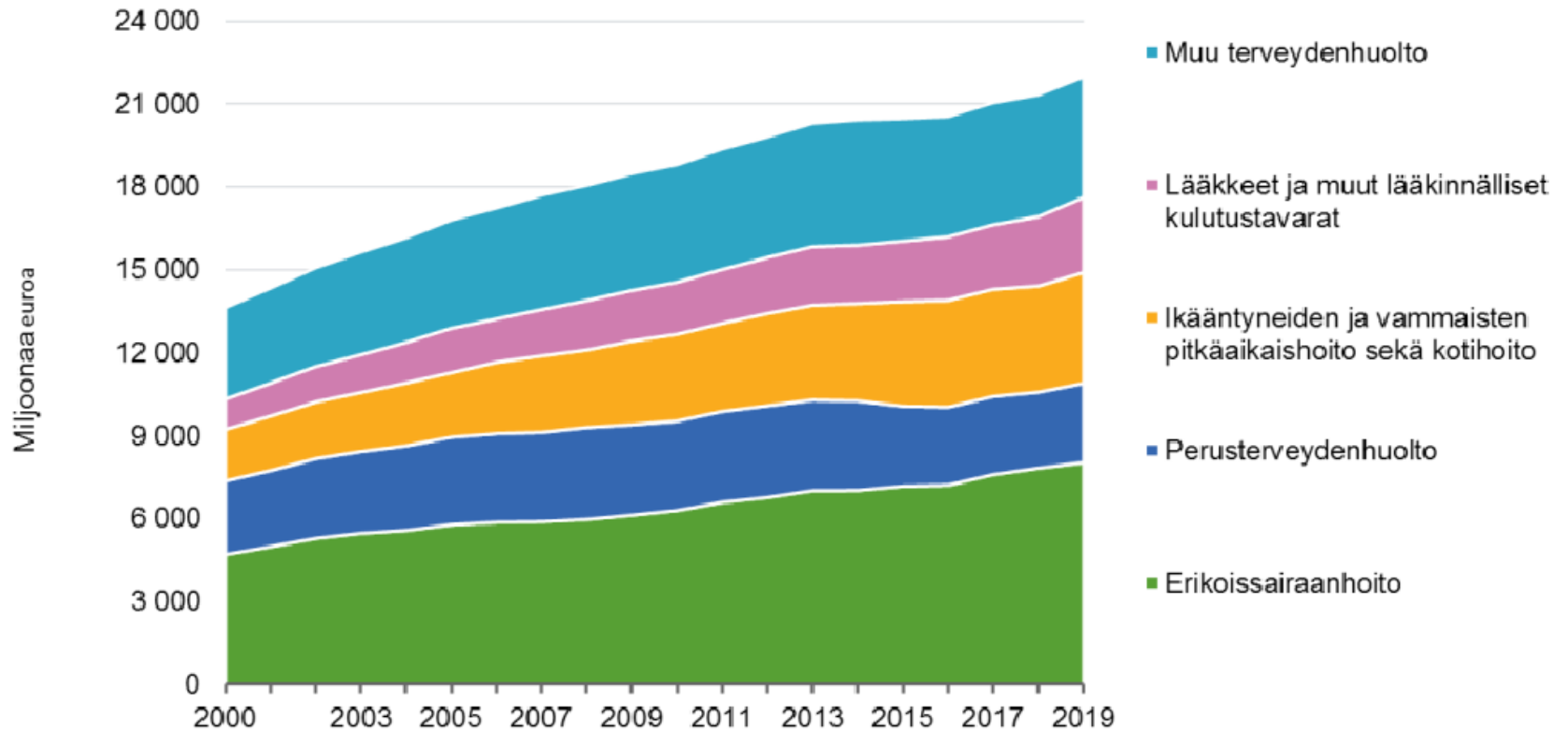
Kuvio 3. Ikääntyneiden ja vammaisten pitkäaikaishoidon sekä kotihoidon menot vuosina 2000–2019 vuoden 2019 hinnoin, miljoonaa euroa

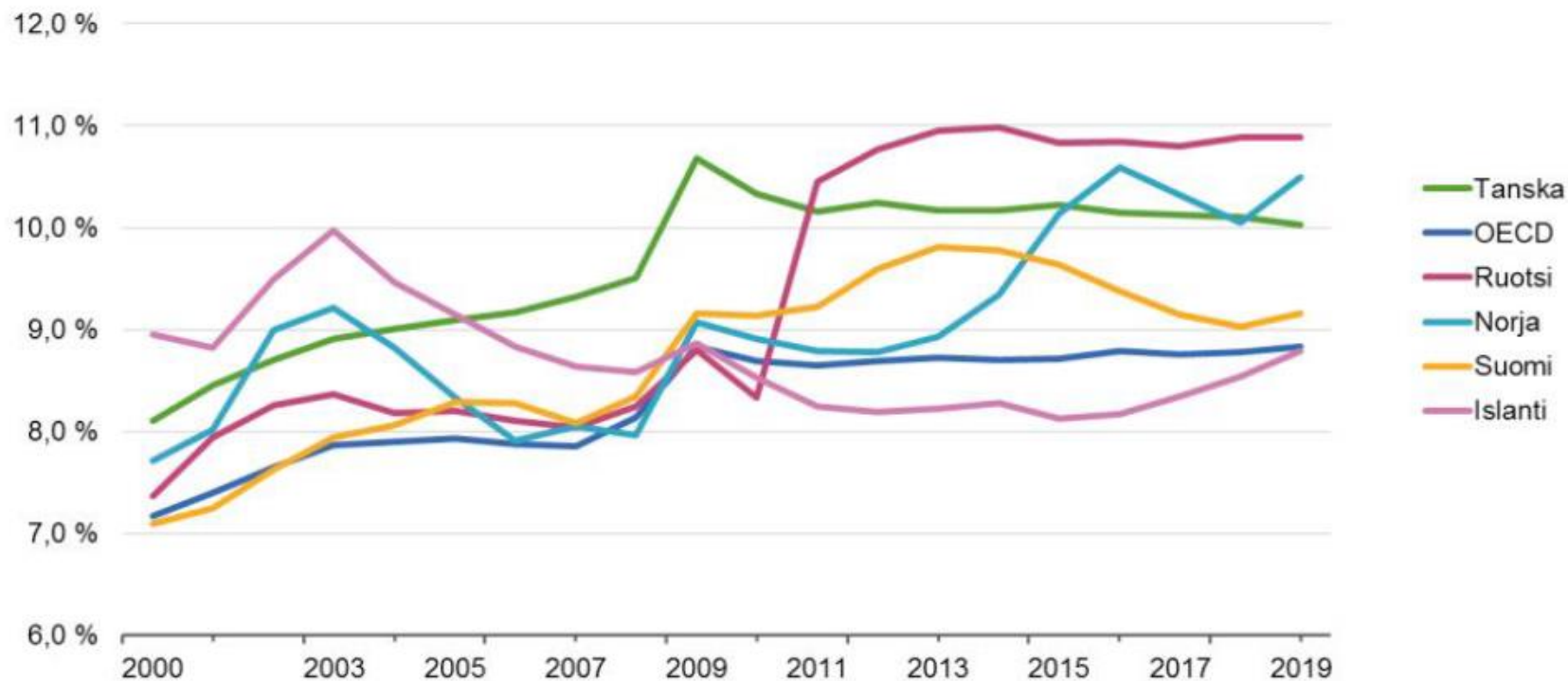
Ikääntymiseen liittyvät menot vs kustannukset

- Vuonna 2019, sosiaaliturvamenosta n **31 mrd €** oli ikääntymiseen liittyviä, mutta
- Ikäihmisten palvelujen menot (~ kustannukset; pl terveystulot) olivat n **3,5 mrd €**
- Ero selittyy tulonsiirroilla eli tässä tapauksessa eläkkeillä, jotka näkyvät menoina, mutta eivät ole kustannuksia

Kuvio 1. Terveysthuollon menot vuosina 2000–2019 vuoden 2019 hinnoin, miljoonaa euroa

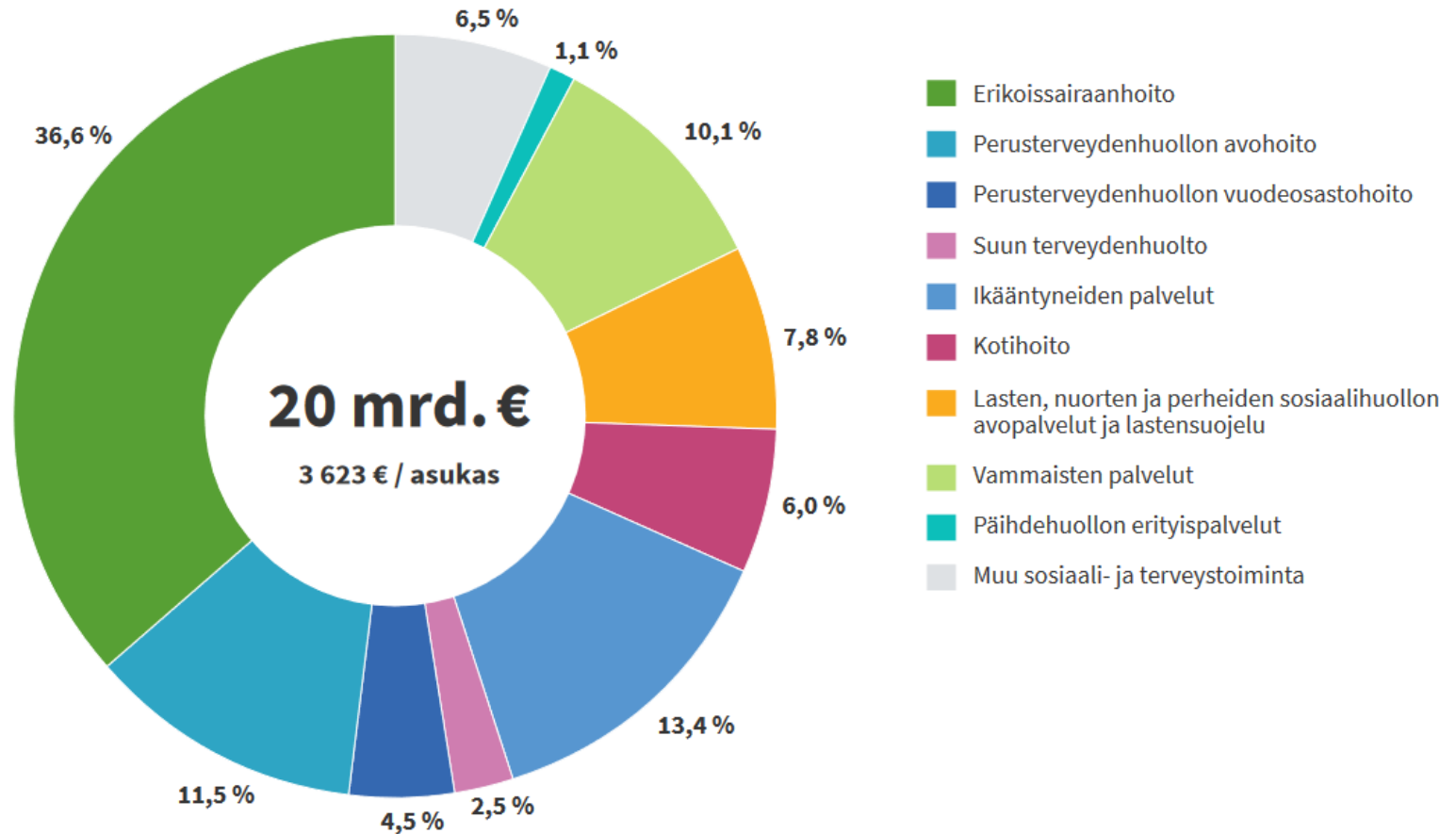
Kuvio 6. Terveysthuollon menot suhteessa bruttokansantuotteeseen Pohjoismaissa ja OECD-maissa 2000–2019, %

Sote-palvelujen menot

- Hyvinvointialueille siirtyvien kunnallisten sote-palvelujen nettomenot v 2022 n 21 mrd,
 - Huom. ei sisällä mm asiakasmaksuja
- Pelastustoimen kustannukset n 0,5 mrd (vuonna 2022)

Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannusten jakauma tehtävittäin, % (v 2020)

Sote-menot vaihtelevat huomattavasti alueittain

- Sote-palvelujen asukaskohtaiset menot vaihtelevat paljon hyvinvointialueiden välillä - väestön tarpeetkin vaihtelevat
- Myös tarvevakioidut menot vaihtelevat paljon, jolloin erot selittyvät lähinnä palvelutuotannosta johtuvista syistä.
- Sairaaloiden ja alueiden väliset tuottavuuserot ovat huomattavia – tuottavuuden nostaminen on omiaan hillitsemään menojen kasvupainetta
- VM:n laskelmien (syyskuu 2022) mukaan vuonna 2023 hyvinvointialueille tuleva rahoitus on yhteensä **22,5 mrd €**,
 - Vaihteluväli **3406 €/as – 5144 €/as** (Länsi-Uusimaa – Lappi)

Hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteita

- rahoitus valtiolta ja asiakasmaksuista
- valtion rahoitus on laskennallista ja yleiskatteista
 - rahoituspohjaa korotetaan vuosittain arvioidulla palvelutarpeen ja kustannustason kasvulla (eli hintakehityksellä; pelastuspalvelujen rahoituksessa vain hintakehityksellä)
 - hintakehitystä tarkistetaan hyvinvointialueiden kustannusindeksin mukaisesti.
 - ansiotasoindeksin paino on 60 prosenttia,
 - kuluttajahintaindeksin paino on 30 prosenttia,
 - hyvinvointialuetyönantajan sosiaaliturvamaksun muutoksen paino on 10 prosenttia
 - lisärahoitusmahdollisuus, jos myönnetyn rahoituksen taso muutoin vaarantaisi hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvien *riittävien* palvelujen saatavuuden (huom. ns. arviointimenettelyn riski...)

Tarvevakiointimallit

- Tilastollisesti estimoitu henkilötason regressiomallit, pohjautuen hyvinvointialueille suunniteltuihin vastuihin (lineaarisia regressioita):
 - Terveydenhuolto (koko maan aineisto)
 - Vanhustenhuolto (koko maan aineisto)
 - Sosiaalihuolto (neljä aluetta, n. 1 milj. havaintoa)
- Toteutuneita kustannuksia selitetään pääasiassa aikaisempien vuosien sairaustiedoilla ja saman vuoden sosioekonomisilla tekijöillä
- Sairausluokitus sisältää nyt n. 50 luokkaa
 - Huomattavasti kattavampi verrattuna vanhaan kuntien valtionosuuksien tarvevakiointissa käytettyyn luokitukseen
 - Kehitetty edelleen tämän vuoden aikana, päivitetystä versiossa huomattavasti enemmän luokkia

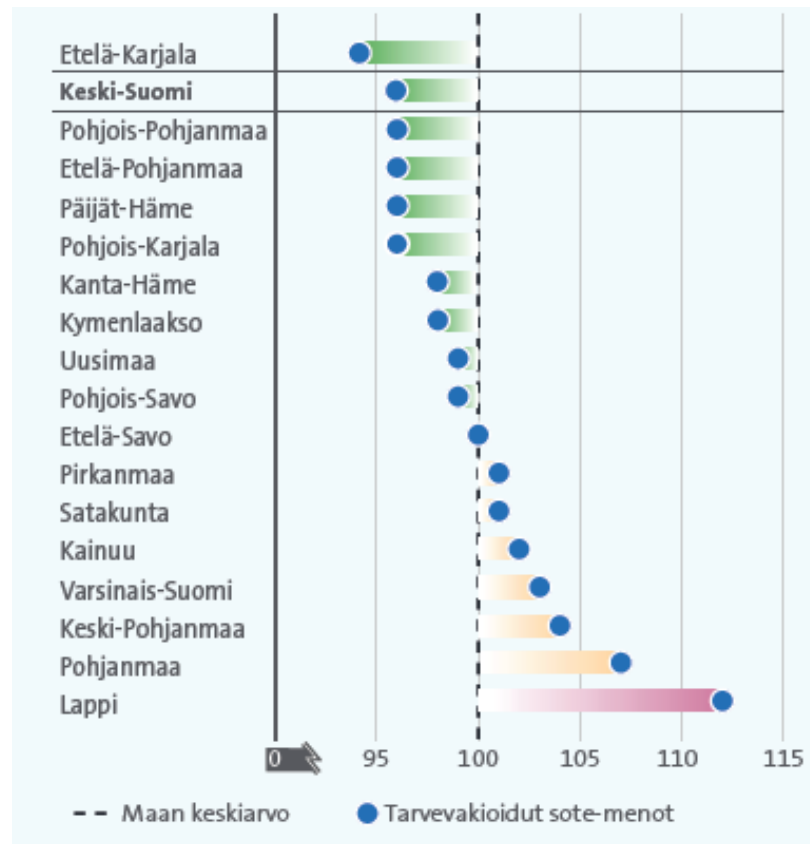
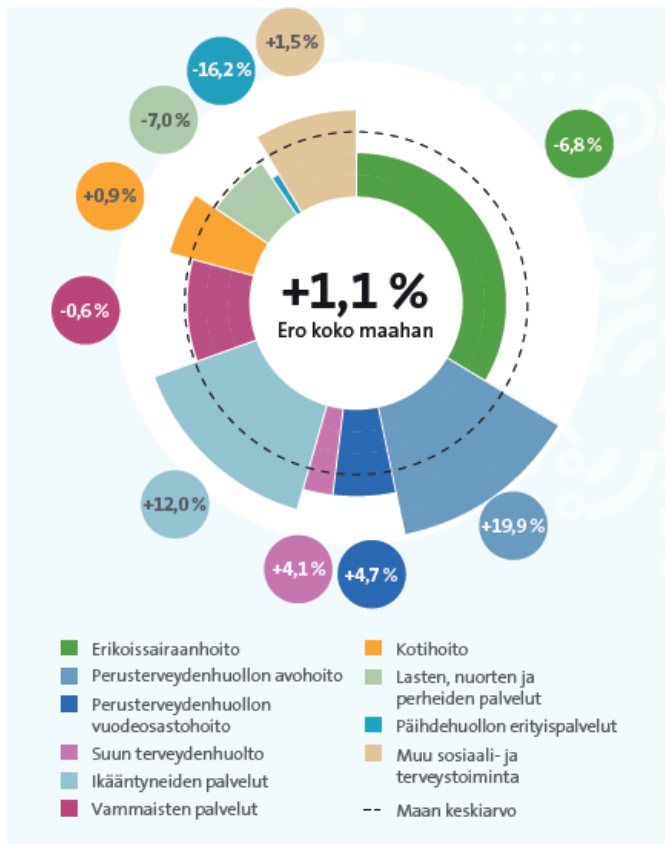
Sote - Riittävätkö rahat? Riski Bailout –efektiin?

- Valtionrahoitus: Entä jos hyvinvointialueen rahat loppuvat?
- Alueiden rahoitusriskien tasaus
- Bailout:
 - Bailout is a general term for extending financial support to a company or a country facing a potential bankruptcy threat. It can take the form of loans, cash, bonds, or stock purchases. A bailout may or may not require reimbursement and is often accompanied by greater government oversee and regulations (Lähde: <https://economictimes.indiatimes.com/definition/bailout>)
 - Bailouts also have their **disadvantages**. Anticipated bailouts encourage a **moral hazard** by allowing not only promoters but also other stakeholders (customers, lenders, suppliers) to take higher-than-recommended risks in financial transactions. This happens because they start counting on a bailout when things go wrong. (Lähde: <https://economictimes.indiatimes.com/definition/bailout>)

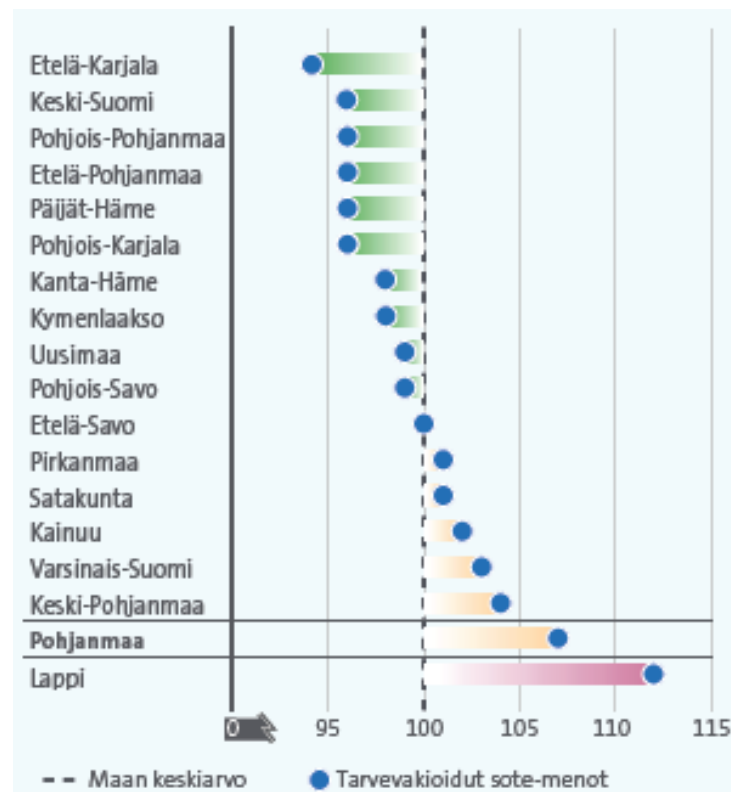
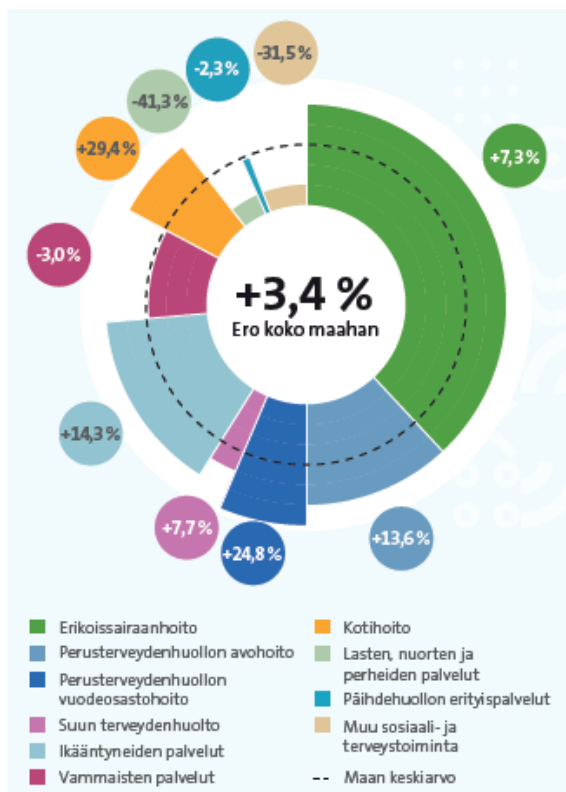
Selviämismahdollisuudet riippuvat (erityisesti) sote-palvelujen järjestämisestä

- Palvelutarpeet kasvavat tulevina vuosina
- Henkilöstö- ja muiden resurssien saatavuus hankaloituu
- Palvelutuotannon tuottavuuserot ovat merkittäviä – kehittämispotentiaalia on
- Hyvinvointialueilla mahdollisuus integroida palveluketjuja aiempaa tehokkaammin – mahdollistaa koko ketjun tuottavuuden parantamisen
- Huom. Hyvinvointialueiden verotusoikeus ei varmaankaan tulisi merkittävästi vaikuttamaan selviämismahdollisuuksiin

Painopiste peruspalveluissa, esim. Keski-Suomi

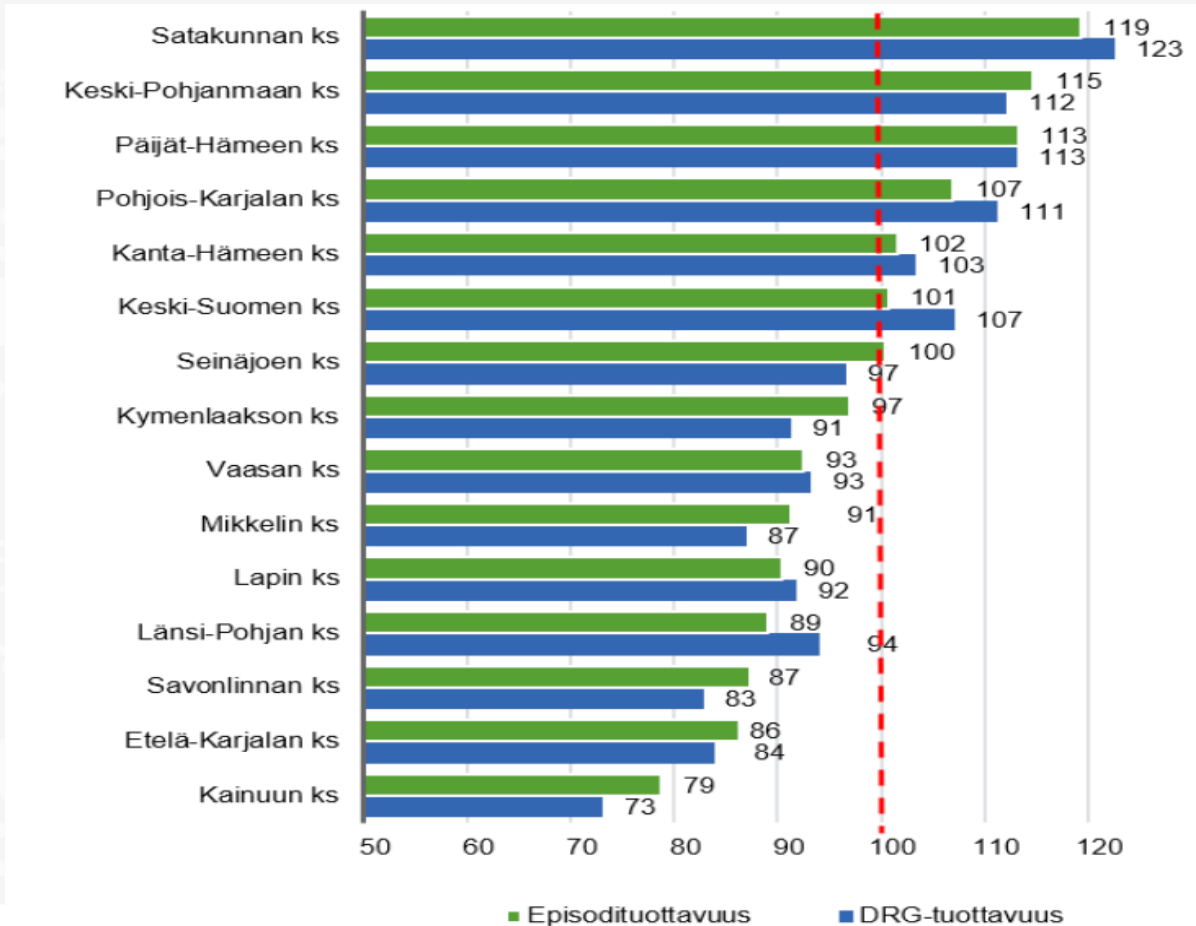

Raskaampi palveluvalikoima, esim. Pohjanmaa

Keskussairaaloiden tuottavuus 2020

(100 = sairaalatyypin keskiarvo). Lähde THL

Lopuksi: Sote-palvelujen tarve tulee kasvamaan, samoin kustannukset

Sote-lainsäädännön tavoitteena on

”..kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palvelut, parantaa palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua sekä parantaa turvallisuutta”

Hyvinvointialueiden rahoituksessa otetaan huomioon palvelutarpeiden kasvu ja hyvinvointialueiden hintaindeksi

- 2023-4 palvelutarpeen kasvu kompensoidaan täysimääräisesti (100%), sittemmin 80 prosenttisesti
- Jo nyt on tiedossa resurssien karsimisen tarpeita monilla hyvinvointialueilla

Hyvinvointialueet aloittavat palvelujen järjestämistehtävän 47 päivän (28 työpäivän) kuluttua kaikilla alueilla